

Jan Øberg
janoberg@me.com

DR | GENERALDIREKTØREN

Maria Rørbye Rønn
DR Byen
Emil Holms Kanal 20
DK- 0999 København C
dr.dk

30.06.2023

Klage over artikel på dr.dk

Kære Jan Øberg

Du har den 17. maj 2023 klaget over en artikel bragt på dr.dk. Efter at redaktionen afviste din kritik, har du klaget videre til lytternes og seernes redaktør. Han har nu gennemgået sagen og skrevet en indstilling.

Jeg fremsender hermed indstillingen, hvis konklusion jeg er enig i.

Med venlig hilsen

Maria Rørbye Rønn

Kopi:

Journalen
Etikchef Anja Lundberg Andersen, DR Strategi og Brugere
Direktør Lasse Bastkjær Jensen, DR Strategi og Brugere
Seniorkonsulent Mikkel Vincentz Pedersen, LSR
Redaktionschef Casper Walbum Høst, DR Nyheder
Direktør Sandy French, DR Nyheder

Sagen kort

En læser og fredsforsker klagede over en artikel på dr.dk med overskriften 'Er du stødt på russisk disinformation? Få fire eksempler på det her.' Klager får ikke medhold i kritikken. DR var inden for sin ret til redigering af stoffet med valg af vinkel og kildemen DR kunne med fordel, hvis man fuldt og helt ville leve op til egne intentioner om kildekritik have oplyst, at kilden til artiklen, EU's kontor for at imødegå russisk disinformation, EUvsDisinfo.eu, ikke er en upartisk forskningsenhed med eksperter, men et kontor under EU's udenrigstjeneste med et klart defineret politisk formål.

Klager får ikke medhold.

Gennemgang af sagen

Den 17. maj klager fredsforsker Jan Øberg (herefter benævnt Klager) direkte til den journalist i DR, der har skrevet artiklen med overskriften: 'Er du stødt på russisk disinformation? Få fire eksempler på det her' bragt på dr.dk den 17. maj 2023.

Klager skriver til journalisten, at Klager vil bede journalisten om at bringe navne på de anonyme eksperter, som journalisten henviser til. Klager argumenterer for dette med, at DR ikke kan holde disse eksperter anonyme, når DR i en anden sammenhæng har fjernet en historie fordi der i den kun var anvendt én anonym kilde.¹

Samtidig gør Klager det klart, at han ud fra offentlige tilgængelige oplysninger om journalisten ikke mener, at journalisten på DR har forstand på international politik. Desinformation og disinformation dækker på dansk nogenlunde det samme, nemlig at vildlede og misinformere offentligheden. Da DR her har brugt ordet disinformation, vil jeg følge denne praksis videre i sagen.

DR's svar

Den 22. maj 2023 svarer journalisten, at denne betragter henvendelsen som en klage, som vil blive sendt videre og behandlet officielt.

Den 25. maj 2023 svarer redaktionschef i DR Nyheder Casper Walbum Høst (herefter CWH) officielt Klager på henvendelsen.

I indledningen skriver CWH:

"Tak for din henvendelse. Jeg starter med at konstatere at uddannelsesmæssig baggrund er af betydning for dig og at du som akademiker hylder den alsidige belysning. Det undrer mig derfor såre, at du henvender dig på så nedladende en måde og forventer en gavnlig dialog. Særligt i lyset af at du betitler dig selv som (forhenværende) fredsforsker, forekommer det at være slet og ret banalt og dumt. Jeg har ikke gennemgået din LinkedIn profil, men baseret på hvad jeg kan søge mig frem til, forekommer det mig at være længe

¹ Seymour Hersh -amerikansk journalist og forfatter som i et blogindlæg baseret på én anonym kilde i februar 2023 skrev, at det var USA, der stod bag sabotagen på gasledningen Nord stream. DR trak på den baggrund artiklen tilbage, da DR ikke baserer sin journalistik på andre mediers anonyme kilder. Kilde: <https://journalisten.dk/dr-fortryder-opfoelgning-paa-historie-om-amerikansk-sabotage-paa-nord-stream/>

siden du selv har publiceret akademisk forskning. På den måde tror jeg faktisk, at vi er nogenlunde på niveau, så lad os komme til sagen.

Du har jo selv gjort dig særligt bemærket – på det seneste dog ikke så meget på det akademiske felt – med skriverier om international politik for blandt kinesiske statsmedier. Måske derfor selekterer du lidt voldsomt i artiklens oplysninger. Det russiske narrativ har nemlig ikke alene drejet sig om at USA stod bag bombningen af Nord Stream, men også Storbritannien, hvilket tydeligt fremgår af artiklen. Det undrer mig at du, som bryster dig af at være trænet i akademisk metode, argumenter så upræcist, når du henviser til 'at det mest sandsynlige er, at det faktisk var USA der gjorde det'. Det lyder for mig som en henvisning til din egne logiske slutninger – og desværre glemmer du at nævne, hvilke 'seriøse forskere', der også rejser denne hypotese. Jeg hører selvfølgelig gerne om hvilke forskere, der er tale om."

Den 12. juni 2023 modtager lytternes og seernes redaktør (herefter LSR) kopi fra Klager af mailvekslingen med DR.

LSR spørger Klager, hvorledes henvendelsen skal opfattes. Klager gør klart, at det drejer sig om at orientere LSR om den stil, hvormed DR svarer en Klager.

Det er dog ikke en klage over CWH's måde at svare på, skriver Klager. Det drejer sig derimod om måden at bedrive journalistik på, og en kildekritik, der "ikke holder én meter", som Klager udtrykker det. Det er journalistik, der skal passe ind i en politisk ramme, der intet har med alsidig folkeoplysning at gøre, føjer Klager til.

Klager henviser til egne analyser, der giver et andet resultat. Klager opfordrer LSR til at foretage egne analyser af det, som Klager opfatter som en "systematisk skævvridning på dette område".

Klager slutter: "Så hvad gælder (journalistens) artikel og de faglige dele af CWHs svar til mig kan du gerne se den som en anke".

Jeg bekræfter den 14. juni 2023, at jeg vil se på den del af klagen. Imidlertid er det fast procedure ved enhver ankesag, at LSR forholder sig til formalia i klageprocessen. Det drejer sig om frister, klagevejledning og selve indholdet af svaret i forhold til Klagers henvendelse.

Procedure

Det følger af DR's etiske retningslinjer, at en klage skal være besvaret inden for fire uger fra klagetidspunktet. Det er sket her. Klager skriver den 17. maj 2023 og får svar fra DR den 25. maj. Ligeledes følger det, at Klager skal have klagevejledning i forbindelse med svar fra DR. Det mangler, og det er kritisabelt.

Klagen skal besvares åbent og omhyggeligt i forbindelse med kritik fra brugerne. Klagen er besvaret fyldestgørende, men jeg hæfter mig også ved, at redaktionschef CWH i sit første svar nævner Klagers manglende publicerede akademiske forskning samt Klagers "skriverier" for kinesiske statsmedier (China Daily). De to bemærkninger kunne undværes i en konkret besvarelse af Klagers kritik, hvis DR ville undgå at præge svaret med en personlig kritik af Klager. Det har CWH siden rettet op på.

På trods af Klagers ønske om at omgå DR's besvarelsesprocedure, har såvel journalisten som redaktionschef CWH holdt sig korrekt til DR's procedure. Klagen er fra journalistens side henvist korrekt til besvarelse hos den ansvarlige chef, der så har besvaret klagen. Redaktionschef CWH har efter LSR har påbegyndt ankesagen beklaget og undskyldt DR's svar overfor Klager. CWH skriver d. 19. juni til Klager:

"Jeg er blevet gjort opmærksom på, at du har offentliggjort vores kommunikation, og det er du i din fulde ret til. Jeg skriver til dig for at give dig en undskyldning. Efter lidt tid til at reflektere kan jeg se, at mit første svar til dig var hovedløst og uværdigt og ikke den måde DR skal svare brugere, der retter en kritik af os. Kritik og henvendelser skal vi i alle tilfælde svare sagligt på, og det lykkes mig normalt også. Men altså ikke i dette tilfælde, hvilket jeg undskylder.

Som jeg skriver i mit første svar, angiver vi vores kilde som East Stratcom, en taskforce i EU's fælles udenrigstjeneste som siden 2015 har registreret og analyseret russisk disinformation. Udover East Stratcom og talsperson Søren Liborius har vi anvendt eksperter fra RUC, der har specialiseret sig i informationsnetværk. Disse har flere steder i dækningen optrådt med navn og titel. Blandt andet Jakob Bæk Kristensen fra forskningsgruppen AlterPublics på Roskilde Universitet.

Jeg mener fortsat, at der er dækning for at skrive, at det er disinformation når Lavrov hævder, at Butja var iscenesat. FN's menneskerettighedsråd konkluderer, at Rusland stod bag massakren. Netop påstanden Butja som iscenesat er et af de stykker (des)information, som er blevet delt i det netværk vi omtaler. Vi skriver også at Rusland har hævdet, at USA eller Storbritannien stod bag Nord Stream. Nogle gange bare, at angelsakserne er indblandet. Her gengivet af TASS <https://tass.com/politics/1516113>

Det er korrekt, som du anfører, at Rusland OGSÅ senere har krævet en international undersøgelse af sprængningen. Altså dels først en utvetydig påstand om hvem, der står bag, derefter et mere tydeligt krav om en undersøgelse.

Uanset hvordan man vender og drejer det, er det ikke bevist at 'angelsakserne' står bag (ligesom det heller ikke er bevist at Rusland står bag), hvorfor jeg mener, at der også her er dækning for at kalde udsagnet for (statslig russisk) disinformation.

Jeg håber at dette besvarer dine spørgsmål. Igen undskylder jeg for mit første unødvendigt uforskammede svar."

Indstilling fra lytternes og seernes redaktør

Den påklagede artikel med overskriften 'Er du stødt på russisk disinformation? Få fire eksempler på det her' gennemgår fire historier, som af EU's kontor for bekæmpelse af disinformation, East StratCom, betegnes som russisk disinformation.

DR bruger East StratComs kontor for modinformation, EUvsDisinfo.eu, som kilde til samtlige fire historier.

I indledningen af historien knytter journalisten artiklen til DR's dokumentar 'Skyggekrigen'. DR har sammen med andre europæiske tv-stationer lanceret dokumentarserien 'Skyggekrigen' om Ruslands indflydelse og desinformation i Vesten. I indledningen af artiklen står der: "Et netværk af personer spreder desinformation i Danmark og de andre nordiske lande – både på sociale medier og fysisk til eksempelvis demonstrationer.

I en kortlægning af netværket – som DR, NRK, SVT og YIE har lavet i forbindelse med dokumentarserien 'Skyggekrigen' – indgår 152 personer, som alle har delt flere forskellige historier, der ifølge eksperter og vestlige myndigheder er falske."

Herefter beskæftiger resten af artiklen sig med EUvsDisinfo.eu's fire eksempler på påståede falske, russiske historier.

Klager, der er fredsforsker og ph.d. i sociologi, beder DR om at fremlægge sine andre kilder til artiklen.

Klager skriver, at journalisten flere gange henviser til "eksperter". Det sker i gennemgange af den første historie om, at Ukraine står bag drabene på civile i Butja. Det sker i den næste del, hvor det drejer sig om den påståede russiske historie om, at ukrainerne er neo-nazister. Det sker i gennemgangen af den tredje historie om, at USA stod bag Nord Stream, hvor – når man klikker på ordene "ifølge eksperter" ledes ind på EUvsDisinfo.eu's side med en gennemgang af historien.

Og det sker i gennemgangen af den sidste historie om, at Vesten selv skabte corona-virus.

Det følger af DR's etiske retningslinjer, at DR skal være kildekritisk og forholde sig kritisk over for alle kilder. Navnlig når en udtalelse kan være farvet af personlige interesser eller kan være et forsøg på at skade andre. Der står særligt om dækning af krige og konflikter, at DR skal udvise særlig opmærksomhed i forhold til, at krigsførende parter ofte vil forsøge at manipulere offentligheden og styre informationsstrømmen. Derfor skal der altid udvises stor kildekritik, angive kilder, formidle baggrund og formidle mulige motiver til forskellige oplysninger.

Det er en grundfæstet del af DR's uafhængighed, at DR har den fulde redigeringsret til sine programmer, indslag og artikler.

I forhold til den konkrete sag, så kan Klager ikke forlange, at DR skal udlevere navnene på sine eksperter. DR nævner kun EUvsDisinfo.eu som kilde, og et enkelt sted omtaler DR i artiklen også EUvsDisinfo.eu som ekspert. Jeg lægger til grund, at denne EU-enhed er kilden til hele artiklen. Det er inden for DR's redigeringsret at vælge at skrive en artikel baseret på én kilde – i denne sag med fire eksempler på, hvad en partskilde, EU's kontor for bekæmpelse af disinformation - opfatter som falsk russisk propaganda til påvirkning af Vesten.

DR-journalisten linker i alle fire gennemgåede historier til EUvsDisinfo.eu's gennemgang af historierne. Der står i artiklen inden gennemgangen: *"En taskforce i EU's fælles udenrigstjeneste har siden 2015 overvåget og analyseret russisk disinformation. Her er fire eksempler på disinformation fra deres database, EUvsDisinfo."*

Der er således en tydelig angivelse af grundlaget og kilden til historien. DR har tydeligt deklareret DR's kildebrug til artiklen, og dermed er der ikke tale om brud med DR's etiske retningslinjer for kildebrug. Men da EU's medlemslande med våben og penge støtter Ukraine i krigen mod Rusland (massiv militær støtte, og EUvsDisinfo.eu som en digital modoffensiv til russisk disinformation) burde DR have gjort mere ud af at oplyse om, at EU-kontoret ikke er et uvildigt kontor, men et af EU nedsat kontor som led i EU's politiske kamp mod russisk disinformation, og dermed kan EUvsDisinfo.eu ikke siges at være et uafhængigt kontor uanset hvilken form for ekspertise, der måtte være repræsenteret i EUvsDisinfo.eu. Kontoret er en konsekvens af, at EU's stats- og regeringschefer i marts 2015 vedtog en handlingsplan for at imødegå russisk misinformation.

EU's udenrigstjeneste nedsatte East StratCom og for at formidle positiv strategisk kommunikation i EU's østlige naboland. Det er væsentligt for læserne af artiklen at vide for at kunne bedømme artiklens indhold.

Den europæiske revisionsret, der er en ekstern kontrolinstans, har kritiseret EUvsDisinfo.eu. Revisorerne har sat spørgsmålstegn ved, om et sådant organ hører hjemme under EU's udenrigstjeneste og i det hele taget er uvildigt.³

² <https://www.eu.dk/da/faq/alle-faqs/hvad-er-east-stratcom>

³ EU's kamp mod falske nyheder er blevet overhalet af den digitale virkelighed. Morgenavisen Jyllands-Posten den 6. juni 2021

DR kunne med fordel ud fra ønsket om at leve fuldt op til en god kildekritik have gjort opmærksom på, at EUvsDisinfo.eu ikke er et uvildigt organ som en uafhængig forskningsenhed for eksempel, men et redskab under EU med egne interesser i at fremme en bestemt dagsorden. Det gælder ikke kun i forhold til Ukraine-krigen, men også i forhold til at fremme EU's opfattelse af corona og brug for vacciner. Også det emne indgår i artiklen. Selv om DR har oplyst kilden, så havde det yderligere styrket læsernes mulighed for at bedømme indholdet og sætte det ind i en sammenhæng, hvis DR havde oplyst læserne om, hvad EUvsDisinfo.eu er for en enhed, og hvorledes den er et redskab både for EU's udenrigstjeneste men også EU's politiske overbygning, stats- og regeringscheferne. **Selv om det klart ville styrke DR's opfyldelse af kildekritikken, kan det ikke kræves, og derfor får Klager ikke medhold.**

Konklusion og sammenfatning

En læser og fredsforsker klagede over en artikel på dr.dk med overskriften 'Er du stødt på russisk disinformation? Få fire eksempler på det her.'

Artiklen drejer sig om fire eksempler på falske historier – ifølge EU's enhed til at imødegå russisk falsk information, EUvsDisinfo.eu, og Klager bad DR om at fremlægge navne på de eksperter, der også bliver nævnt i artiklen.

DR har underbygget alle fire eksempler med konkrete kildehenvisninger til EUvsDisinfo.eu, og i et tilfælde af de fire, er de unavngivne eksperter også EUvsDisinfo.eu, når man klikker på linket til ordet "eksperter". DR har tydeligt nævnt kilden til historien, og det er DR's redaktionelle ret at lave en artikel baseret på EUvsDisinfo.eu, som den primære kilde. Dermed er **minimumskravet til kildeangivelse overholdt.** Men da der er tale om en enhed under EU-kommissionens udenrigstjeneste, kunne DR – hvis man i højere grad ville sikre sig at en kildekritisk distance og samtidig have informeret læserne bedre – gjort rede for, at **EUvsDisinfo.eu ikke er en uafhængig enhed til forskning i russisk desinformation, men et redskab under EU-kommissionen, som er en partskilde, der ikke repræsenterer uvildig information.**

Proceduren er – på nær en klagevejledning – overholdt ved svar til Klager.

Klager får ikke medhold.

Jesper Termansen, den 30. juni 2023